

Wijnand Bouw Maatschappelijke duurzaamheid

Het bureau Bosch Slabbers Landschapsarchitecten werd met het plan Op Dorpse schaal (in samenwerking met DAAD architecten) door de BNSP genomineerd voor de nationale voorselectie van de European Urban Planning Award 2008. Een belangrijke aanleiding voor deze nominatie is de hoge mate van participatie van bewoners in dit project, een trend waarmee Bosch Slabbers steeds meer te maken krijgt. Een opvallende tweede trend die spreker Wijnand Bouw van bureau Bosch Slabbers signaleerde is de aandacht voor het ontwerpen van energielandschappen. Wat energielandschappen zijn, legde hij uit aan de hand van het project Ground for change.

Verslag van de lezing van 13 mei 2008

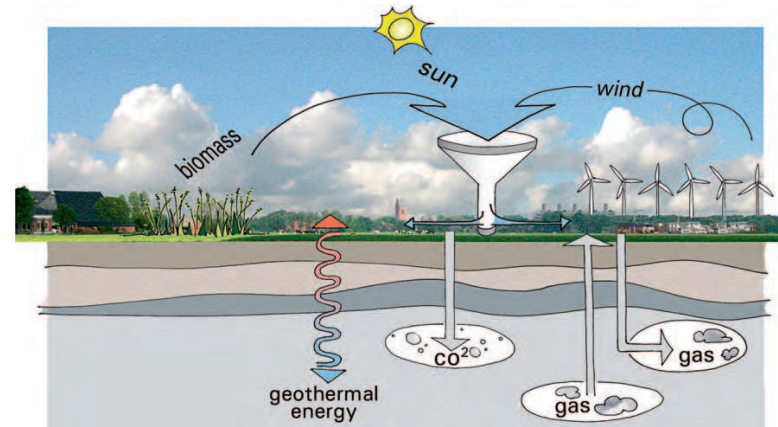
Ground for change

Globalisering versus lokaliseren, vergrijzing van de bevolking, verkleuring van Nederland, het mondiger worden van de bewoners, klimaatveranderingen en energiehuishouding: het zijn vraagstukken die Bosch Slabbers vorm probeert te geven in de ruimtelijke en stedenbouwkundige ontwerpen. Het project *Ground for change* is zo'n project waarin het actuele vraagstuk van duurzame energiehuishouding is uitgewerkt. In opdracht van de Gasunie en de provincies Groningen, Friesland en Drenthe heeft Bosch Slabbers een toekomstperspectief uitgetekend voor het realiseren van een duurzame energiehuishouding voor de noordelijke provincies. Zij zochten naar een manier waarop een duurzame energiehuishouding mede ordenend is voor de ruimte en waarin de ruimte mede bepalend is voor de inrichting van een duurzaam energiesysteem. Belangrijk was om de karakteristieken van het Noord-Nederlandse landschap te behouden en te ontwikkelen en de kwaliteiten en knelpunten te erkennen [1].

De traditionele energiebronnen zoals olie en gas zullen in de toekomst uitgeput raken. Een van de voorstellen in *Grounds for chan-*

[1] Toekomstperspectief voor het realiseren van een duurzame energiehuishouding

[2] Mix van verschillende energiebronnen

ge is daarom niet te focussen op een soort energie zoals windenergie maar een mix te vormen van verschillende energiebronnen waarin biomassa een behoorlijk aandeel zal krijgen [2].

Noord-Nederland zou in de toekomst een belangrijke transporteur kunnen worden van energie, onder andere door haar strategische ligging in Europa en de aanwezigheid van enorme gasvelden. Bouw verwacht dat in 2035 de ruimtelijke inrichting van Noord-Nederland gebaseerd zal zijn op duurzame energieoplossingen waarin door middel van een hybride energiesysteem ongeveer de helft van de energieoplossingen gevonden zal worden.

De bestuurders in Noord Nederland vonden het project zo interessant dat ze de lokale overheden de kans wilde bieden om eigen ruimtelijke ontwikkelingen te koppelen aan duurzaamheid. Zo is de charette ontstaan Een charette is een relatief korte maar intensieve ontwerpessie voor een stad of wijk waarbij bewoners, ambtenaren en deskundigen van verschillende vakgebieden betrokken zijn. Het levert niet direct een concreet plan op maar veeleer een ontwerpschets die aanleiding vormt voor verdere discussie. Bouw bestrijdt de kritiek dat charettes te vrijblijvend zijn. In zijn optiek is dit een uitstekende methode om kennis uit te wisselen en bestuurders er van te doordringen dat oplossingen nodig zijn en dat er wel degelijk uitwegen zijn voor ogenschijnlijk onoplosbare vraagstukken [3].

Op Dorpse Schaal

Op Dorpse Schaal is een project waarbij men een manier probeerde te vinden waarop kleine dorpen uitgebreid kunnen worden zonder het karakter van het dorp te beschadigen en waarmee de landschappelijke context in tact gehouden werd. Participatie van bewoners vormde hierin een wezenlijk aspect. Casus in dit project was het zanddorp Elp. DAAD architecten en Bosch Slabbers namen zich voor geen strak omlind plan te ontwerpen maar juist 'kaders' en 'bouwstenen' zodat de bewoners zelf konden bepalen waar wel of niet gebouwd zou worden in en rondom het dorp. Alvorens de kaders en bouwstenen werden vastgesteld, heeft men eerst het dorp onderworpen aan een onderzoek naar kwaliteiten en knelpunten [4].

Elp is een dorp met een groen karakter, mooie zichtlijnen op het omringende landschap, grote diversiteit in architectuur en hechte sociale banden. Mindere punten waren onder andere de vele achterkanten in het dorp en de grote loodsen. Het schetsen van de kaders gebeurde in nauwe samenspraak met de bewoners. Hierbij ging het bijvoorbeeld om het vaststellen van de dorpsgrens, de groene contour en met welke snelheid het dorp mag groeien, in dit geval met 2% per jaar. Dit vormde de basis van waaruit men kan gaan bouwen. Vervolgens stelden DAAD en Bosch Slabbers drie bouwstenen op waarmee woningen aan een dorp kunnen worden

[3] Duurzame energiehuishouding mede ordenend voor ruimte en ruimte mede bepalend voor inrichting van een duurzaam energiesysteem, als uitkomst van een charette

[4] De groene contour van het dorp Elp

toegevoegd: landschappelijk bouwen, inbreiding en uitbreiding.

Met *landschappelijk bouwen* wordt een poging gedaan om landschappelijke kwaliteiten die zijn vervaagd weer in ere te herstellen, onder meer door recreatiewoningen te bouwen en woningbouw in de bossen te plegen [5].

Inbreiding betekent bijvoorbeeld dat mensen met een grote kavel deze kunnen splitsen en een woning bijbouwen en dat verrommelde achtererven weer representatief worden gemaakt.

Ten slotte *uitbreiding*: hiervoor introduceerde men onder andere het 'doorbrinken'. Hiermee wordt bedoeld dat aan de karakteristieke brinkvorm van het dorp nieuw elan gegeven wordt of dat men een nieuwe brink ontwerpt en daarmee ook een nieuwe openbare ruimte.

Samen met de bewoners van Elp werd een heus ontwerpproces in gang gezet in de stijl van 'Kolonisten van Catan'. Door de nadruk te leggen op het proces en niet op het eindplan is een methode ontwikkeld die jarenlang mee kan en die de bewoners van het dorp de mogelijkheid biedt zelf met ideeën en initiatieven te komen. Met deze methode zullen de Drentse dorpen hopelijk niet meer ten prooi vallen aan standaarduitbreidingen maar juist in hun kwaliteit en identiteit verstevigd worden.

[5] Voorbeeld van landschappelijk bouwen met recreatiewoningen